

SCENARIUSZ DLA NAUCZYCIELA

Skąd się wzięła sól w Polsce?

CELE OGÓLNE

- Kształtowanie umiejętności analizy tekstu, mapy i ilustracji
- Kształtowanie umiejętności porządkowania informacji i stawiania pytań dotyczących przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych
- Wzbudzenie zainteresowania tematyką społeczną

CELE SZCZEGÓŁOWE

Cele poznawcze

- Uczeń zna znaczenie soli i jej wydobycia dla człowieka – dla czasów średniowiecza i późniejszych
- Uczeń zna charakter kopalni w Wieliczce – jako instytucji górniczej i jako muzeum
- Uczeń zna organizację pracy dawnej kopalni soli
- Uczeń potrafi przedstawić jeden z najbardziej znanych zabytków znajdujących się w kopalni w Wieliczce – kaplicę św. Kingi.

Cele kształtujące

- Uczeń potrafi odróżnić legendę od wydarzeń historycznych
- Uczeń potrafi wskazać znaczenie dla polskiej kultury kopalni i muzeum w Wieliczce
- Uczeń potrafi scharakteryzować społeczne znaczenie wydobycia soli.

Cele wychowawcze

- Uwrażliwienie na potrzebę poznawania przeszłości jako klucza do zrozumienia teraźniejszości
- Uwrażliwienie na potrzebę ochrony zabytków kultury materialnej

METODY PRACY

praca w grupie ♦ rozmowa nauczająca ♦ elementy wykładu ♦ praca ucznia pod kierunkiem nauczyciela

NARZĘDZIA

komputer i rzutnik

PRZEBIEG LEKCJI

5 min

Rekapitulacja wtórna

- ♦ Pokaż uczniom zdjęcie solniczki **Materiał 1**. Zapytaj co to jest. Zbierz jak najwięcej różnych odpowiedzi. Następnie podaj właściwą odpowiedź i wprowadź uczniów w temat zajęć.
- ♦ Pokaż uczniom konturową mapę Polski z podziałem na województwa i zaznaczoną Wieliczką **Materiał 2**. Zapytaj jakie znają województwa w Polsce. Następnie zwróć uwagę uczniów na punkt zaznaczony na mapie – Wieliczkę. Zapytaj w jakim województwie leży Wieliczka, jakie duże miasto znajduje się w pobliżu (Kraków) i jaka duża rzeka przepływa niedaleko (Wisła). Następnie pokaż uczniom fizyczną mapę Polski – poproś o wskazanie Krakowa, Wieliczki i Wisły. Zapytaj uczniów czy wiedzą co znajduje się w Wieliczce. Opowiedz o Muzeum Żup Krakowskich i Zamku Żupnym.

34 min

Lekcja właściwa

- ♦ Podziel uczniów na 3 grupy. Poproś grupy o wykonanie **Zadania 1**. Podsumuj zadanie.
- ♦ Uczniowie pozostają w grupach. Opowiedz uczniom o kaplicy św. Kingi jako jednym z najbardziej znanych zabytków w wielickiej kopalni. Rozdaj uczniom **Zadanie 2**. Podsumuj zadanie.
- ♦ Opowiedz uczniom o tym czym jest sól. Następnie rozdaj każdemu uczniowi materiały z **Zadania 3**. Po zaznajomieniu się uczniów z materiałami odczytaj tekst, przy każdym zdaniu poproś uczniów o podniesienie właściwej ich zdaniem odpowiedzi. Podsumuj zadanie.
- ♦ Pokaż uczniom animację o św. Kindze. Następnie rozdaj **Zadanie 4**, można je wykonać z podziałem na grupy.
- ♦ Poproś uczniów o wykonanie **Zadania 5**. Podsumuj zadanie.
- ♦ Podziel uczniów na grupy. Poproś uczniów o wykonanie **Zadania 6**. Zapytaj czy znają inne powiedzenia związane z solą.
- ♦ Rozdaj uczniom **Zadanie 7**. Podsumuj zadanie.
- ♦ Opowiedz uczniom o niebezpieczeństwach pracy w kopalni. Rozdaj uczniom **Zadanie 8**. Podsumuj zadanie.
- ♦ Rozdaj uczniom **Zadanie 9**. Podsumuj zadanie.

5 min

Rekapitulacja pierwotna

- ♦ Rozdaj uczniom **Zadanie 10**. Podsumuj zadanie

1 min

Zadanie domowe

- ♦ Zastanów się co jeszcze warto zobaczyć w Wieliczce i w Muzeum Żup Krakowskich. Poszukaj informacji w Internecie, np. na stronie Muzeum muzeum.wieliczka.pl

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

MATERIAŁY DO ZAJĘĆ

Tablica 1

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

Tablica 2

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIA DO ZAJĘĆ

ZADANIE 1

Dopasuj wyrazy do obrazków. Następnie wstaw wyrazy do tekstu.

Kopalnia soli w Wieliczce jest jedną z najstarszych na świecie. Działała ona bez przerwy od czasów średniowiecza aż po XX wiek, kiedy założono tam muzeum.

Zwiedzanie kopalni jest prawdziwą przygodą w trakcie której turyści głęboko pod ziemię. Kopalnia ma aż 9 poziomów i liczne W komorach powstałych po wydobywaniu soli można zobaczyć nie tylko rzeźby ale także podziemne....., sceny z życia górników czy narzędzia i maszyny którymi się posługiwali jak na przykład

Wizyta w kopalni jest niezapomnianym przeżyciem pozwalającym poznać tajniki zawodu górniczego. Kopalnię uznano za tak ważny zabytek dla kultury polskiej, że została ona wpisana na listę UNESCO.

1.....

2.....

3.....

4.....

KORYTARZE ♦ JEZIORA ♦ KIERAT KONNY ♦ SCHODZĄ

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIE 2

Przyjrzyj się zdjęciu i odpowiedz na pytania zaznaczając właściwe odpowiedzi.

1. Kaplica św. Kingi jest tak cennym zabytkiem, że wstęp mają do niej tylko górnicy i pracownicy muzeum w Wieliczce.

- ☐ Tak – to prawda. Wnętrze kaplicy jest zbyt cenne i dostęp tam mają tylko nieliczni.
- ☐ Nie – to nieprawda. Każdy może zwiedzić kaplicę. Jest ona dostępna dla turystów odwiedzających kopalnię soli w Wieliczce.

2. Kaplica św. Kingi jest bardzo mała.

- ☐ Tak – to prawda. Wnętrze kaplicy jest bardzo ciasne. Może tam wejść tylko kilka osób naraz.
- ☐ Nie – to nieprawda. Kaplica jest bardzo duża – zmieściłoby się tam całe boisko do koszykówki.

3. Ponieważ kaplica św. Kingi znajduje się głęboko pod ziemią jest tam bardzo zimno - temperatura spada poniżej zera.

- ☐ Tak – to prawda. Wnętrze kaplicy jest bardzo chłodne. Turyści, którzy tam wchodzą muszą się bardzo ciepło ubierać, żeby nie zamarznąć.
- ☐ Nie – to nieprawda. Kaplicę można zwiedzać cały rok, temperatura wynosi 14-16 stopni Celsjusza.

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIE 3

Przeczytaj tekst i zastanów się które odpowiedzi należy do niego wstawić – na każdej karcie z numerem zaznacz odpowiedź. Następnie posłuchaj tekstu czytane przez nauczyciela. Przy każdym zdaniu podnieś do góry właściwą kartę z zaznaczoną odpowiedzią.

Na terenie Wieliczki zajmowano się produkcją soli już [1]..... lat temu. Sól uzyskiwano [2]..... . Sól jest [3]..... dla ludzkiego organizmu. Szybko odkryto jej różne właściwości wśród których bardzo ważna okazała się możliwość [4]..... . Z czasem sól stała się tak poszukiwana i cenna, że zaczęto ją nazywać [5]..... .

	1	2	3	4	5
A	6000	kopiąc płytkie szyby i tunele w ziemi	tylko dodatkiem	rzeźbienia w niej	skarbem póżnocy
B	800	odparowując solankę ze słonej wody	zbędna	konserwacji żywności	magicznym kryształem
C	1000	zbierając kryształki osadzające się na drzewach	niezbędna	posypywania śliskich powierzchni	białym złotem

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIE 4

Po obejrzeniu animacji uzupełnij zdania. Wybierz właściwe słowa z rozsypanki.

Kinga pochodziła z

Kinga była żoną księcia Wstydliwego.

Kinga została patronką

Jako pierwsi prawo do wydobywania soli w Polsce otrzymali

neolityczni	górników	Bełę	Kunegunda	Węgier	legendy
Bochni	skarb	Bogusława	rycerzy	kopalni	wydobywania
Bartłomieja	Krakowa	Wieliczki	Bożydara	władcy	Niemiec
soli	ludzie	kaplicy	odparowywania	pieniędzy	Słowacji
Czech	bryły	Stanisława	Polski	Cystersi	Kazimierza
podróżników	górnicy				

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIE 5

Sól wykorzystywano w wielu celach – również takich, które mogą wydać się już dzisiaj dziwne. Dostęp do soli mógł przyczynić się nie tylko do lepszego odżywiania ale również do bogactwa.

Zastanów się jakie zastosowanie soli było najważniejsze w średniowieczu. Ułóż hasła w kolejności od najważniejszego. Uzasadnij swój wybór.

1	
2	
3	
4	
5	

ZASTOSOWANIA SOLI - HASŁA

**LEKARSTWO ♦ ŹRÓDŁO DOCHODÓW PAŃSTWA ♦ ŚRODEK KONSERWUJĄCY ♦
NIEZBĘDNA DLA ORGANIZMU ♦ ŚRODEK PŁATNICZY**

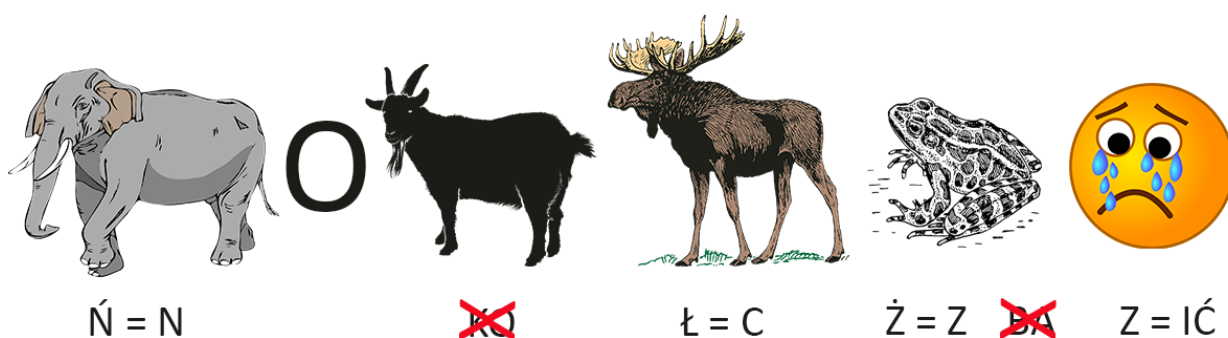
Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

ZADANIE 6

Rozwiąż rebus i odgadnij jedno z popularnych powiedzeń. Czy wiesz co ono oznacza?

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

Zadanie 7

Ułóż sylaby w odpowiedniej kolejności i uzupełnij tekst.

W imieniu króla kopalnię soli w Wieliczce zarządzał [1]..... krakowski. Odpowiadał on za wszystko co działo się w kopalni od wydobycia soli, aż po jej transport poza Wieliczkę. Techniczną organizacją wydobycia soli zajmował się [2]..... Nadzorował on budowę szybów i eksploatację złóż, a także codzienną pracę górników. Jego zastępcą był [3] Wśród górników najważniejsi byli [4]..... wydobywający sól. Wydobyte [5] solne odwalali [6]....., a [7]..... transportowali pokruszoną sól, którą następnie [8]..... przesypywali do beczek.

1. ŻUP - NIK
2. MISTRZ - BACH
3. BNY - WAR - CA
4. BA - CZE - RĘ
5. WA - BAŁ - NY
6. ŁA - CZE - WA
7. WO - ZA - CY
8. CZKO - BE WI

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

Zadanie 8

Rozetnij karty i rozdaj uczniom. Poproś aby ułożyli je w takiej kolejności, w jakiej powinny występować w tekście. Sylaby znajdujące się na dole kart utworzą wówczas rozwiązanie – imię i nazwisko pewnego niezwykłego cyrulika.

Cyrulikami tradycyjnie zostawali Jednak w XVII wieku w Wieliczce pojawiła się pierwsza kobieta – chirurg. Po śmierci męża, który był w wielickiej kopalni wystąpiła ona do o specjalny, który dawał jej możliwość przejęcia stanowiska po mężu i leczenia Został on wydany w 1697 roku przez króla

MĘŻCZYŹNI	CYRULIKIEM	KRÓLA	PRZYWILEJ	GÓRNIKÓW	AUGUSTA II MOCNEGO
MAG	DA	LENA	BEN	DZI	SŁAWSKA

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

Zadanie 9

Przyjrzyj się mapie Polski z 1592 roku. Zielonym znacznikiem wskazano na niej Wieliczkę. Czerwone wskaźniki pokazują ważne miasta. Dopasuj miasta do mapy. Zastanów się w jaki sposób można było najłatwiej transportować sól w dawnych wiekach? Zaznacz właściwą odpowiedź.

TORUŃ ♦ WROCŁAW ♦ SANDOMIERZ ♦ KRAKÓW ♦ GDAŃSK ♦ POZNAŃ

Sól z Wieliczki transportowano przede wszystkim

- ☐ specjalnymi drogami
- ☐ Wisłą
- ☐ szlakami handlowymi

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

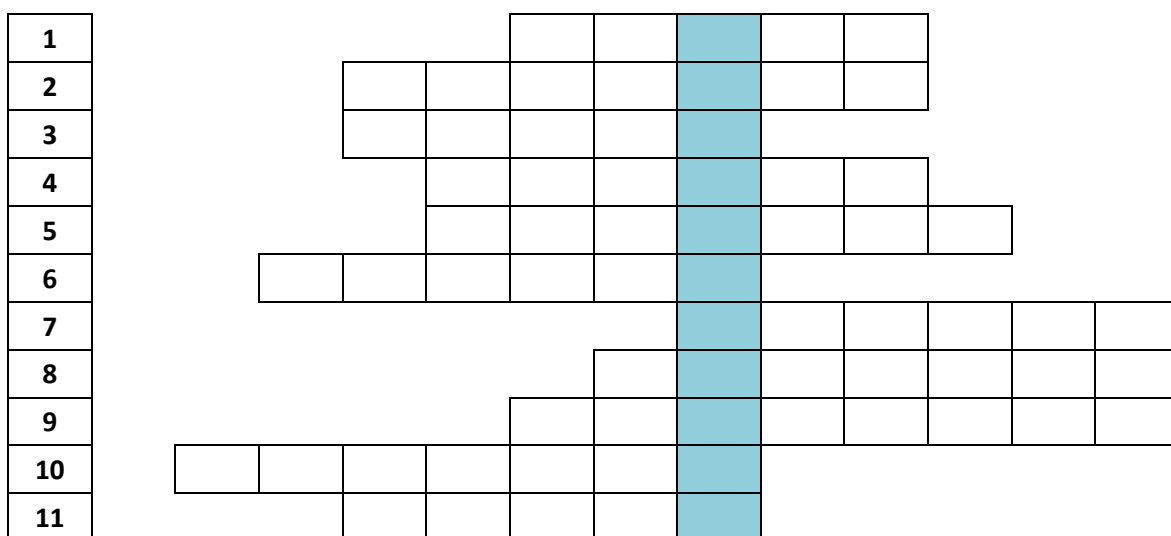

ZADANIE 10

W 1368 roku król Kazimierz Wielki wydał zbiór praw regulujący zasady wydobywania i sprzedaży soli w Polsce. Uregulowano w nim również sytuację górników prowadzącą m. in. zabezpieczenia w razie wypadku przy pracy.

Rozwiąż krzyżówkę i dowiedz się jak nazywał się zbiór praw wydany przez Kazimierza Wielkiego.

1. Rzeka, którą transportowano sól z Wieliczki
2. Leczone w nim górników
3. Święta, która według legendy sprowadziła sól do Polski
4. Sól nazywano białym...
5. Leczył górników
6. Służył do transportu soli z kopalni na powierzchnię
7. Zarządzał kopalnią soli
8. Imię króla, który nadał przywilej leczenia górników Magdalenie Bendziszawskiej
9. Słono za coś...
10. Nadzorował techniczną stronę wydobywania soli w kopalni
11. Kraj z którego przybyła do Polski księżniczka Kinga

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

SŁOWNICZEK

LISTA ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA UNESCO – lista obiektów o wyjątkowej wartości dla ludzkości. Znajdują się na niej m.in. rzeźby, budowle, miejsca zabytkowe, a nawet miasta. Są to zarówno obiekty dziedzictwa kulturowego jak na przykład Stare Miasto w Krakowie czy zamek krzyżacki w Malborku jak też obiekty dziedzictwa naturalnego jak na przykład Białowieski Park Narodowy. W Polsce na liście tej w 2017 roku znajdowało się 17 obiektów w tym kopalnie soli w Wieliczce i Bochni.

ŻUPA SOLNA – dawne określenie kopalni soli. Żupą zarządzał mianowany przez króla żupnik. Kopalnie soli należały do króla, który mógł przekazywać je osobom prywatnym. W dawnej Polsce najbardziej znane żupy solne znajdowały się w Wieliczce i Bochni.

BAŁWAN SOLNY – blok solny mający kształt beczki. W takiej formie najczęściej wydobywano i sprzedawano sól w kopalniach. Istniały różne bałwany solne mające różną wielkość. Bałwany krakowskie ważyły 1100 kilogramów i transportowane były na terenie Polski. Na rynek zagraniczny przeznaczano mniejsze bałwany, które były lżejsze (np. 600 kilogramów) i można było je transportować również przez góry.

CYRULIK – osoba, która w dawnych czasach zajmowała się leczeniem: wrywaniem zębów, prowadzeniem drobnych operacji, leczeniem lżejszych chorób ale również goleniem czy myciem. Cyrulicy zazwyczaj nie byli w pełni wykształconymi lekarzami dlatego bardziej skomplikowanymi zabiegami medycznymi zajmowali się zawodowi medycy wykształceni na uniwersytetach.

KIERAT – jedno z najważniejszych urządzeń, dzięki któremu sól była transportowana z głębi kopalni na powierzchnię. Dzięki zespołowi przekładni obracanych za pomocą koni, kieratami wyciągano znaczne ciężary z głębokości nawet 300 metrów.

POLECANE MATERIAŁY

<https://www.historiaposzukaj.pl/miejsca,12,wieliczka.html> – HISTORIA: POSZUKAJ – Wieliczka

https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obiekty,611,obiekt_solniczka.html – HISTORIA POSZUKAJ – Kolekcja solniczek

https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,580,obraz_kinga_matejki.html – HISTORIA: POSZUKAJ – Św. Kinga – Stara Księżna na bryle soli

<https://www.kopalnia.pl/> - strona kopalni soli w Wieliczce

<http://muzeum.wieliczka.pl/> - strona Muzeum Żup Krakowskich

<http://www.mowiawieki.pl/index.php?page=artykul&id=269> – artykuł o historii soli w Polsce

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.

PRAWIDŁOWE ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

Zadanie 1 ♦ Kolejność: schodzą, korytarze, jeziora, kierat konny.

Zadanie 2 ♦ 1 – Nie, 2 – Nie, 3 – Nie.

Zadanie 3 ♦ 1 - 6000, 2 - odparowując solankę ze słonej wody, 3 - niezbędna, 4 – konserwacji żywności, 5 – białym złotem.

Zadanie 4 ♦ 1 – Węgier, 2 – Bolesława, 3 – górników, 4 – Cystersi.

Zadanie 5 ♦ Nie ma ustalonej kolejności. Nauczyciel omawia z uczniami ich wybór.

Zadanie 6 ♦ Rozwiązanie: SŁONO ZA COŚ ZAPŁACIĆ [czyli: zapłacić za coś wysoką cenę]

Zadanie 7 ♦ 1 – żupnik, 2 – bachmistrz, 3 – warcabny, 4 – rębacz, 5 – bałwany, 6 – wałacze, 7 – wozacy, 8 – beczkowi.

Zadanie 8 ♦ 1 – mężczyźni, 2 – cyrulikiem, 3 – króla, 4 – przywilej, 5 – górników, 5 – Augusta II Mocnego.

Zadanie 9 ♦ Od dołu mapy: Kraków, Warszawa, Toruń, Gdańsk.

Sól z Wieliczki transportowano przede wszystkim Wisłą.

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

NARODOWY
INSTYTUT MUZEALNICTWA
I OCHRONY ZBIORÓW

Sfinansowano ze środków MKiDN
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017-2021

Skąd się wzięła w Polsce sól?

Scenariusz dla nauczyciela przygotowany przez Fundację Dziecięcy Uniwersytet Ciekawej Historii w ramach projektu „Historia: zobacz”.